

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Соціологія сім'ї

Шифр та назва спеціальності

054 – Соціологія

Інститут

ННІ Соціально-гуманітарних технологій

Освітня програма

Соціологія управління

Кафедра

Соціології і публічного управління (305)

Рівень освіти

Бакалавр

Тип дисципліни

Спеціальна (фахова), Обов'язкова

Семестр

3

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Ляшенко Наталія Олександрівна

Nataliia.Liashenko@khp.edu.ua

Кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології і публічного управління

Авторка понад 60 наукових і навчально-методичних публікацій. Провідна лекторка з курсів: «Соціологія сім'ї», «Загальна соціологія», «Соціологія організацій», «Сучасні соціологічні теорії», «Методологія та методи соціологічних досліджень», "Соціологія гендеру".

[Детальніше про викладача на сайті](#)

[кафедри](http://web.kpi.kharkov.ua/sp/professors-ko-vikladats-kij-sklad/)

Загальна інформація

Анотація

Вивчення курсу повинно сформувати у студентів систему знань про процеси та явища, про види поведінки, що реалізуються у межах сімейного способу життя. Курс ілюструє ті зміни, яких зазнає сім'я на протязі розвитку суспільства.

Мета та цілі дисципліни

ознайомлення студентів з проблемами виникнення, становлення, еволюції, функціонування і перспективами сім'ї як соціального інституту і як малої соціальної групи,

У результаті вивчення дисципліни «Соціологія сім'ї» студенти повинні:

Знати: базові поняття і категорії соціології сім'ї; типології сімейних структур; функції сім'ї для особистості та суспільства; основні теоретичні підходи до вивчення сім'ї в соціології; історичної зміни сім'ї як соціального інституту та тенденції розвитку сучасної сім'ї; специфіку сімейного спілкування, причини та типи сімейних конфліктів та шляхи виходу з них.

Вміти: застосовувати теоретичні та емпіричні методи соціологічного аналізу для дослідження, аналізу, оцінки стану та тенденцій розвитку сім'ї як соціального інституту та соціальної групи; виявляти проблеми в сімейних взаємодіях на різних етапах життєвого циклу сім'ї; здійснювати соціологічний аналіз репродуктивної, шлюбної, соціалізаційної, сексуальної поведінки в сім'ї

Формат занять

Лекції, практичні заняття, консультації.. Підсумковий контроль – залік.

Компетентності

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології .

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому..

Результати навчання

РН01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

РН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

РН04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредитівECTS): лекції – 32 год., практичні заняття– 32 год., самостійна робота – 56год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з наступних дисциплін: "Загальна соціологія ", "Загальна психологія ", "Основи демографії ". На результати вивчення цієї дисципліни безпосередньо спираються: "Соціологія гендеру", "Соціологія особистості та девіантної поведінки " .

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Під час проведення лекційних занять з навчальної дисципліни передбачено застосування таких методів навчання: пояснювально-ілюстративний метод (демонстрація на екрані слайдів презентацій, візуалізації навчального матеріалу); метод проблемного викладення; частково-пошуковий, або евристичний метод (лекції за окремими темами викладаються в проблемній формі). Під час проведення семінарських занять застосовується: репродуктивний метод (засвоєння базових понять курсу); частково-пошуковий, або евристичний метод (під час підготовки індивідуальних проєктів); дослідницький метод (студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть дослідження, виміри та виконують інші пошукові дії для створення презентації на задану тему). Семінарські заняття можуть бути побудовані у формі дискусії.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Соціологія сім'ї як галузева соціологічна дисципліна

Поняття сім'ї. Еволюція дослідження сімейних відносин в історії розвитку суспільства.

Становлення соціології сім'ї. Походження шлюбу (еволюційний і функціональний підхід).

Об'єкт, предмет, мета соціології сім'ї. Соціологічні підходи до вивчення сім'ї. Зв'язок соціології сім'ї з іншими соціально - гуманітарними науками.

Тема 2. Сім'я та шлюб як соціальні інститути.

Інституційно-історичний підхід до вивчення сім'ї. Характеристика шлюбу як соціального інституту. Типи шлюбів. Типи сімейних структур. Альтернативні форми сім'ї.

Тема 3. Історичні зміни сім'ї як соціального інституту

«Дофамілістична» епоха. Характеристика сім'ї в традиційному суспільстві. Сім'я й індустріалізація: характерні зміни сімейних відносин. Постіндустріальне суспільство та зміни сім'ї. Вплив війни на сім'ю як соціальний інститут

Тема 4. Функції сім'ї для особистості та суспільства.

Основні функції сім'ї. Суспільне і індивідуальне значення функцій сім'ї. Особливості функціонування сучасної сім'ї.

Тема 5. Сімейна соціалізація

Поняття сімейної соціалізації, її специфіка, нормативний та інформаційний вплив на особистість. Теоретичні пояснення сімейної соціалізації. Історичні особливості сімейної соціалізації. Конфліктна соціалізація. Особливості сімейної соціалізації в сучасній Україні.

Тема 6. Життєвий цикл сім'ї та соціальні проблеми його окремих стадій.

Поняття "життєвий цикл сім'ї". Причини його вивчення в соціології. Трансформація життєвого циклу сім'ї протягом часу. Основні напрямки дослідження життєвого циклу сім'ї. Зміни ЖЦС в умовах війни.

Тема 7. Шлюбна поведінка та шлюбний відбір

Поняття шлюбної поведінки та шлюбного відбору. Функції предшлюбного періоду. Фактори шлюбного відбору. Соціально-психологічні теорії шлюбного вибору.

Тема 8. Сексуальна поведінка

Поняття, цілі та теоретичні підходи до аналізу сексуальної поведінки в соціології. Еволюція сексуальної культури в суспільстві. Етичні системи, що регулюють сексуальну поведінку: легалізм, ситуаційна етика, гедонізм, аскетизм і раціоналізм. Сучасні тенденції в сфері сексуальної поведінки. Теорії та тенденції дошлюбної сексуальної поведінки. Закономірності сексуальної поведінки в шлюбі.

Тема 9. Репродуктивна поведінка.

Поняття «репродуктивної поведінки». Фізіологічні та соціальні основи її формування. Основні елементи структури репродуктивної поведінки. Репродуктивний цикл і репродуктивний процес. Репродуктивна поведінка в сучасній українській сім'ї до війни, під час та після війни.

Тема 10. Сімейне спілкування та сімейні конфлікти.

Специфіка сімейного спілкування. Поняття сімейного конфлікту. Види сімейних конфліктів та шляхи виходу з них. Розлучення та його наслідки. Проблема стабільності молоді сім'ї. Війна та сімейне спілкування. Сімейна політика. Соціальна робота з сім'єю та її специфіка під час та після війни..

Теми практичних занять

Тема 1. Характеристика соціології сім'ї як галузевої соціологічної дисципліни

Об'єкт та предмет соціології сім'ї. Місце соціології сім'ї в системі соціально-гуманітарних дисциплін. Зв'язок сім'ї з первинними і вторинними групами. Становлення соціології сім'ї. Теорії походження шлюбу (еволюційний і функціональний підхід). Сучасні напрямки соціологічного дослідження сім'ї. Історія філософських та соціологічних уявлень про сім'ю та шлюб.

Тема 2. Аналіз сім'ї та шлюбу як соціальних інститутів

Характеристика сім'ї як соціального інституту. Соціальні чинники, що впливають на формування сімейних структур. Типи сімейних структур. Форми шлюбу в традиційному та сучасному суспільстві. Новітні (альтернативні) форми сім'ї та шлюбу.

Тема 3. Аналіз змін сім'ї як соціального інституту.

«Дофамілістична» епоха. Порівняльний аналіз сім'ї в традиційному та індустріальному суспільстві. Постіндустріальне суспільство та зміни сім'ї. Зміни в сім'ї українців в умовах війни.

Тема 4. Значення сім'ї для особистості та суспільства

Основні функції сім'ї як соціального інституту та малої групи. Суспільне і індивідуальне значення функцій сім'ї. Історичні зміни функцій сім'ї. Особливості функціонування сучасної сім'ї. Нові виклики функціям сім'ї в умовах війни

Тема 5.. Сімейна соціалізація

Специфіка сімейної соціалізації, її нормативний та інформаційний вплив. Теоретичні пояснення та історичні зміни сімейної соціалізації. Конфліктна соціалізація. Сімейна соціалізація в умовах війни.

Тема 6 . Життєвий цикл сім'ї та соціальні проблеми його окремих стадій

Критерії конструювання життєвого циклу сім'ї. Основні етапи ЖЦС в залежності від репродуктивних подій. Класифікація чинників, які визначають неповноту життєвого циклу сім'ї.

Тема 7. Шлюбна поведінка та шлюбний відбір.

Поняття шлюбної поведінки та шлюбного відбору. Культурологічні, соціологічні та психологічні чинники шлюбного відбору. Соціально-психологічні теорії шлюбного вибору. Специфіка шлюбного відбору під час війни та в післявоєнний період.

Тема 8. Соціологічний аналіз сексуальної поведінки.

Поняття, цілі та теоретичні підходи до аналізу сексуальної поведінки в соціології. Етичні системи, що регулюють сексуальну поведінку. Чинники сексуальної поведінки. Сучасні тенденції в сфері сексуальної поведінки. Закономірності сексуальної поведінки в шлюбі.

Тема 9. Репродуктивна поведінка.

Поняття «репродуктивної поведінки», фізіологічні та соціальні основи її формування. Репродуктивні норми; репродуктивні потреби; репродуктивні установки; репродуктивні мотиви як складові репродуктивної поведінки. Репродуктивний цикл і репродуктивний процес людини. Репродуктивна поведінка в сучасній українській сім'ї.

Тема 10. Сімейне спілкування та сімейні конфлікти.

Соціологічний підхід до вивчення між особистих відносин в сім'ї. Специфіка сімейного спілкування. Індикатори сімейного напруження. Типи сімейних конфліктів. Шляхи виходу з сімейного конфлікту. Профілактика сімейних конфліктів. Розлучення та його наслідки. Повторні шлюби, їх особливості та проблеми. Війна та сімейне спілкування.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

Самостійна робота

Курс передбачає виконання індивідуального завдання вигляді рефератів та представлення їх як презентацій за двома темами курсу, які студент вільно обирає з числа тем, які пропонуються або узгоджує з викладачем ініціативну тематику. Студент здійснює бібліографічний пошук, складає план презентації або ставить питання, на які треба отримати аргументовану відповідь, опанувавши джерела за темою, студент розкриває зміст питань та представляє виконану роботу на семінарі. Обсяг презентації – 16-25 слайдів, текст доповіді – 4-6 стандартних сторінок. Основний зміст презентації доповідається у вільній формі на семінарському занятті, і студент отримує оцінку (20 балів), що додаються до загального рейтингу

Література та навчальні матеріали

Основна література

1. Лукашевич М.П., Шандор Ф.Ф. Соціологія сім'ї: підручник / М.П. Лукашевич, Ф.Ф. Шандор. – К. : Знання, 2013. – 223 с. URL: <https://ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/Lukashevitch-Soziolog-2012.pdf>
- 2/ Соціологія сім'ї : конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія» у 2-х частинах.
- Ч. І. Сім'я як соціальний інститут / Н.О. Ляшенко, Н.М. Семке. – Харків : НТУ «ХПІ», 2018. – 96 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/39139/1/Book_2018_Liashenko_Sotsiologhiia_simi_Ch_1.pdf
3. Глазунов С. В. Соціологія сім'ї: Навч. посібник для вищ. закл. освіти. – Д.: РВВДД. – 2000. – 140с. URL: <https://studfile.net/preview/7409098/>
4. Ляшенко Н.О. Соціологія сім'ї / Галузеві соціології: навчальний посібник : у двох томах. Том 1. Розділ IV Н.О. Ляшенко. – Х. : Центр навч. л-ри, 2009. – С. 120 – 167.

Додаткова література

5. Гідденс Е. Соціологія / Пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; Наук. ред. О Іваненко. – К.: Основи, 1999. – 726 с. (Глава "Сім'я, шлюб і особисте життя". – С.174 – 211. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/86796-dti-t-hto-h-doglyada.html>)
6. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. / О. А. Столярчук. – Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. – 136 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/19502/1/O_Stoliarchuk_PSS_IL.pdf
7. Психологія сім'ї / Л.В. Помиткіна та ін. : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів]. – К. : Вид-во нац. авіа. ун-ту «НАУ-друк», 2010. – 270 с

8. Лукашевич М. П. Соціологія сім'ї: теорія і практика: навч. посібник. –К. ІПК ДСЗУ 2012. – 186 с.
 URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BB_%D1%81%D1%96%D0%BC%D1%97.pdf
9. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку / Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. К.: ТОВ "Основа-Принт", 2009.
10. Contemporary Families: An Equity Lens // Elizabeth B. Pearce. Linn-Benton Community College Albany, Oregon URL: <https://openoregon.pressbooks.pub/families/>
11. Sociology of the Family / Ron Hammond, Paul Cheney, Raewyn Pearsey URL: <http://freesociologybooks.com/Sociology Of The Family/01 Changes and Definitions.php>

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді заліку (20%) та поточного оцінювання (80%).
 Залік: тестові завдання за темами курсу.
 Поточне оцінювання: 2 онлайн тести за модулями (20%), індивідуальні завдання/проекти (реферати)(20%) та тестові завдання по кожному практичному заняттю (40%)

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис

Завідувач кафедри
Володимир МОРОЗ

30.06.2023

Дата погодження, підпис

Гарант ОП
Марина БІРЮКОВА

30.06.2023